

PARTIZANSKA KNJIGA

Edicija

Europolis

Knjiga 7

PARTIZANSKA KNJIGA

Naslov originala:
György Spiró
ÁLMODTAM NEKED

Copyright © György Spiró, 2013

Serbian translation rights arranged with
Magvető Publishing, Budapest

© za ovo izdanje Partizanska knjiga, 2022

Co-funded by the
Creative Europe Programme
of the European Union

Urednici
Srđan Srđić
Vladimir Arsenić

Đerđ Špiro

Sanjao sam za tebe

S mađarskog preveo Marko Čudić

Kikinda, 2022.

Utopija

Letnja noć je bila, čudna letnja noć: aktuelni svetski rat upravo beše prošao, preživeli su iznova gradili srušeno ili se blaženo svetili neprijatelju, poginuli su ravnodušno ležali rasutih kostiju i ni nakraj pameti im nije bilo da vaskrsnu. Ratne bombe su toliko razrušile grad da je poneka zgrada ostala da stoji pukom slučajnošću; pored petrolejke s gvozdenim ogledalcem, na masivnom, mirnodopskom kuhinjskom stolu projektovanom za više naraštaja ležali su planovi obnove, te zapisnici legitimacijskog odbora, a u njima presuda o tome ko je ratni zločinac, a ko nije, ko je na koji način i pred koliko svedoka pružao otpor, ko nije učestvovao, ko je skrivao potencijalne žrtve. Ležala je tu i lista neophodnih sirovina za fabrike, kako bi se nastavila proizvodnja; do tih sirovina se, u mesecima nakon izbijanja tekućeg mira, dolazilo prepredenošću, preklinjanjem, pretnjama, na crno, kako biva početkom svakoga mira. Čega je još moglo biti na tom stolu? Kuvanih jaja, najmanje dva, možda poneka kriška hleba preostala do večeri od četrdeset dekagrama ličnog dnevnog sledovanja i verovatno malo melase i soli. Može biti da je svih četrdeset dekagrama soli ležalo na stolu te čudne letnje noći, budući da beše početak meseca; moguće je da je ta so bila zavijena u novinski papir, jer su novine, s obzirom na mirnodopske uslove, izlazile svakodnevno, baš kao i tokom rata.

Za tim kuhinjskim stolom sedeo je jedan preživeli, nekadašnja žrtva progona, kojeg je to iskustvo naučilo da precizno proračunava budućnost, naizgled proračunljivu na početku svakog mira. Te neuobičajene, mirne letnje noći početkom avgusta date su bile sledeće okolnosti: kilo brašna košta 30 pengi, šećera 450, ulja 240, skrobnog šećera 600, jaje devet pengi po komadu, a litar kiselog mleka staje 28 pengi na Garaijevom trgu, na najjeftinijoj pijaci date, bombama ne baš dokraja razrušene prestonice. Jedna od datosti bila je i ta što mesečna plata zabrinutog čoveka iznosi 480 pengi. Sedeo je preživeli u kuhinji, podno novinskim papirom prelepljenog prozora koji gleda na svetlarnik, sa okruglim naočarima žičanog okvira – taj tip naočara pratio je predratnu modu, dok je novinski papir na prozoru već bio produkt novoga mira – i crtao brojeve po papirima razastrtim po stolu, postepeno pojačavajući konture tih brojeva do neprepoznatljivosti. Četiristo osamdeset pengi. Od toga bi nekako valjalo preživeti. Broj je deljiv sa dva. A deljiv je i sa tri.

Kada nastupe periodi mira, pekari peku za crno tržište, krade se mleko centralnom direktivom namenjeno deci, bande presreću i svlače ljude po ulicama, naoružani provincijski odredi carine toware robe upućene u prestonicu, pojedinci stoje u redovima pred dućanima i zvižduću sada već zabranjene ratne koračnice, deo ubica deportovanih iz inostranstva pušta se kući za vikend, a najbolji među njima ubrzo se primaju na službu u policiju, braniteljku mira, jer se u takvim vremenima javlja manjak u svim poštenim

zanimanjima. I, kako obično biva u takvim vremenima i krajevima, brzo zamire i organizovano sakupljanje potrepština za pomoć preživelim, koji su iz uređenih logora smrti vraćeni istim stočnim vagonima kojim su i otposlati, da bi se potom taj neplanirano brojni živalj smeštao u zasad praznu duševnu bolnicu, koja će se tek kasnije, tokom dugih godina predstojećeg mira, nakrcati pacijentima i nadograditi.

Ali, kao na početku svakog mira, bilo je mnoštvo stavki i u drugoj rubrici, stavki nade. Preživeli je s iskrenom radošću shvatio kako se lepo može živeti i bez nameštaja i pribora za jelo, koje su, nadajući se da će preživeti, u ono opasno vreme dali na čuvanje poštenim ljudima koji nisu bili predviđeni za progon, a koji sada sve to negiraju. A uskoro će, kako novine pišu, u sve provincije iz postojbine armije koja je radila na oslobođenju ovih krajeva stići i skrobni šećer, koji će koštati samo 300 pengi po kilogramu. Donet je, takođe, ukaz da seljaci moraju da isporuče godišnje 540 litara mleka po kravi, kao i kilogram ovčijeg sira mesečno. Ohrabruje već i sama činjenica da se i u mirnodopsko vreme mogu, baš kao i u ratu, donositi ukazi. Čak i ako se svega jedna trećina predviđene količine bude mogla uterati, neće biti gladi, te strašne pretnje koja se javlja posle svakog rata i svakog oslobođenja. Pa i ako ne bude bilo hrane u izobilju, kao što je bivalo tokom ratnih godina, sve će to nadoknaditi mir. A kada izbije mir, tada se ispod ruševina, iz ničega, promaljavu mlada, čista lica i čisti pogledi; pronalaze se nevini ljudi puni nade i želja, neopterećeni balastom istorije, zaneti novom

ideologijom; pa i ako bude malo hladno preko zime, jer sad opet valja podići cenu uglja, kakve to veze ima, ko još pomišlja na zimu, kad je mir i letnja je noć, i čini se sasvim izvesnim da će se ostvarenjem nacionalizacije, jedne od glavnih ideja ovog sadašnjeg mira, spustiti i cena uglja i da nikada više neće biti inflacije.

Dešava se čudo. To se u razrušenom gradu vidi, iz dana u dan. Ljudi srećno rade i srećno gladuju, jer ne žele da znaju za ono što je bilo, ne žele da se sećaju, hoće da okrenu novi list i tako se prepuste životu, životu kakav još nikada nije bio, kakav ranijim naraštajima nikad još nije zapao, kakav još nije viđen na početku bilo kog ranijeg mira. Dok je istorije, tako je verovatno razmišljao preživeli čovek za masivnim kuhinjskim stolom, nikada se više nećemo spustiti tako nisko kao pre nekoliko meseci, u poslednjih nekoliko meseci minulog rata, nikada više neće biti moguće da se tako nisko padne, a gle, čak i takve strahote su uspeli da prežive ovi koji su neplanirano pretekli.

Postoji samo jedna tajna toga čuda, jedna jedina: ne sme se više verovati da je čovek zao. Šta god da se dogodilo, valja oprostiti činom dobrote. A krajnje je vreme da tom činu konačno i on sam pribegne: za koji dan napuniće trideset sedam godina, nije više tako mlad da se slepo prepušta sudbini.

Nema sumnje da je taj zamišljeni preživeli čovek, umoran od obnove i gradnje, baš te noći u kuhinji doneo odluku. Pitanje je da li je bio svestan snage i posledica te svoje odluke. Morao je doneti odluku o stvari o kojoj početkom ranijih perioda mira još niko nikad nije

odlučivao i koja ne može biti u nadležnosti čoveka. Planirao je budućnost, budućnost ljudske vrste, kao i drugi zanesenjaci pre njega, no on je ujedno planirao i samo ljudsko postojanje. Bio mu je poveren budući život. Stvaranje mu je pritiskalo pleća, slutio on to ili ne. Božansko stvaranje. Ako mu je i pala na pamet ta misao, moguće je da ga je pomalo grizla savest. A možda i nije. Možda je samo bio isuviše usamljen u ovom miru koji se neočekivano obrušio na njega, pa je sa sasvim opravdanom sebičnošću osećao da ovako usamljen ne može dalje.

Detalji se u istoriji nikada ne mogu tačno doznati. Možda je uzeo ekser, a možda je posegnuo za kojim drugim oštrim predmetom. Verovatno je zavrnuo petrolejsku lampu, u prvom periodu mira nije bilo lako doći do sirovina za rasvetu. Ako je postupio tako, biće da je posle toga neko vreme navikavao oči na tamu. Verovatno je tapkao u mraku u predsoblju i osluškivao. Sigurno je tiho otvorio vrata od sobe, na vrhovima prstiju prošao kroz prostoriju u kojoj mu je spavala supruga, teška četrdeset dva kilograma. U tom, kako se nazivao, odvojenom stanu u kupatilo se ulazilo direktno iz sobe. To sužavanje stana izvedeno je tokom prethodnog mira, jer je prvobitan golem, prostran, komotan stan projektovan još za vreme pretposlednjeg mira i bio je namenjen životu u večnom miru. Mora da je oprezno odškrinuo vrata kupatila. Sigurno je napipao kutijicu do koje se, po pravilima novoga mira, dolazilo po visokoj ceni i na crno.

Otvorio je kutijicu, raspakovao napravnice što podsećaju na jedan prst gumenih rukavica i, pod velom mraka, promišljeno i odlučno, tim oštrim predmetom ih sve redom izbušio.

Sigurno je tako bilo, majka mi je to ispričala, a on je pocrveneo i ništa nije rekao kada sam ga, već u određenim godinama, kao zrela ličnost, pozvao na odgovornost.